

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Liiketalouden koulutusohjelma

Timo Hirvonen

ASETEKNIIKAN TUNTEMUS JA KOULUTUS POLIISIN
LUPAHALLINNOSSA

Opinnäytetyö
Huhtikuu 2015

OPINNÄYTETYÖ
Huhtikuu 2015
Liiketalouden koulutusohjelma

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
(013) 260 600

Tekijä
Hirvonen Timo

Nimeke
Asetekniikan tuntemus ja koulutus poliisin lupahallinnossa

Tiivistelmä

Alkuperäinen vuonna 1933 säädetty laki ampuma-aseista ja ampumatarpeista uudistettiin perusteellisesti vuonna 1998. Sen jälkeenkin lakiin on tehty lukuisia muutoksia. Muutosten määrä ja tiheys ovat asettaneet tiukempia vaatimuksia poliisin lupahallinnolle selviytyä lain asettamista käytännön vaatimuksista. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaista asetekniikan tuntemusta ja sen koulutusta poliisin lupahallinnossa on.

Tutkimus tehtiin haastattelemalla Itä-Suomen poliisilaitoksen lupahallinnon henkilöstöä, jonka työtehtäviin kuuluivat ampuma-aselupien ja niihin liittyvien aseiden käsittely poliisin lupahallinnossa. Työssä tutkittiin mm. mitä aselupa-asioita henkilö käsittelee, mitä kokemusta ja koulutusta hänellä on ampuma-aseista, millaista aseteknistä tuntemusta työssä tarvitaan ja mitä koulutusta työnantaja on järjestänyt ko. asioista. Lisäksi tiedusteltiin omaa tarvetta koulutukseen ja poliisin asetietojärjestelmän toimivuutta.

Tutkimuksessa selvisi, että suurin osa aselupia käsittelevästä henkilöstöstä ei ollut saanut mitään koulutusta asetekniikkaan. Tähän seikkaan ei työnantaja ole vastaajien mielestä kiinnittänyt tarpeeksi huomiota. Vain muutama henkilö vastaajista oli saanut jonkin verran työpaikkakoulutusta ampuma-aseisiin ja patruunoihin. Valtaosa vastaajista kuitenkin toivoi järjestettävän työpaikkakoulutusta niihin asioihin.

Kieli

Sivuja 41

suomi

Liitteet 1

Asiasanat

ampuma-ase, ampuma-aselaki, asetekniikka, hallintolaki, lupahallinto, lupahakemus, koulutus, poliisi

THESIS
April 2015
Degree Program in
Business Economics

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
FINLAND

Author
Hirvonen Timo

Title
Firearm Technology Expertise and Training in Permit Administration of Police Department

Abstract

The original Firearms Act in 1933 was thoroughly reformed in 1998. Even afterwards, there have been a number of amendments. The amount and frequency of amendments have set more stringent requirements for the permit administration at the police to cope with the practical requirements set by the law. The purpose of this study was to find out what kind of expertise of firearms technology and training the administration officers have at the police.

The study was conducted by interviewing the permit administration personnel at Eastern Finland Police Department. The work tasks of the interviewees included processing firearm permits and handling firearms in reference to the applications. The study concentrated on handling four main issues. Firstly, the types of application matters the officers handle when dealing with firearm permits were clarified. Secondly, the experience and training of the officers regarding firearms were studied. Thirdly, the needed technology knowledge regarding firearms was researched and fourth, the training organized by the employer for the particular topic was discussed. In addition, need for training and the functionality of the firearms register were studied.

The study revealed that the majority of the personnel handling firearm permits had not received any training for the technology of firearms. Consequently, it can be concluded that the employer had not paid enough attention to the issue. Only a few of the respondents had received some training for firearms and cartridges. The majority of the respondents, however, expressed their wish for more training on the topic.

Language

Finnish

Pages 41

Appendices 1

Keywords

firearm, Firearms Act, firearm technology, administrative legislation, permit of administration, permit application, training, police

Sisällys

1	Johdanto	6
1.1	Tutkimuksen tausta	6
1.2	Tutkimuksen tarkoitus	7
1.3	Tutkimuksen merkitys	9
1.4	Menetelmälliset valinnat	9
1.4.1	Laadullinen tutkimus	9
1.4.2	Tämän tutkimuksen toteuttaminen ja aineiston hankinta	11
1.4.3	Aineiston analysointi	12
1.4.4	Tämän tutkimuksen analysointi	14
2	Ampuma-aseet ja ampuma-aselaki	14
2.1	Ampuma-ase	15
2.2	Aseen osa	16
2.3	Ampuma-aseiden tyypit	16
2.4	Ampuma-aseiden toimintatavat	17
2.5	Hankkimis- ja hallussapitolupa	18
2.6	Aseen käyttötarkoitukset	19
2.7	Hankittavaa asetta ja aseiden osaa koskevat edellytykset	20
3	Hallintolaki	20
3.1	Hallintolupa	20
3.2	Neuvonta	22
3.3	Asian vireilletulo	23
3.4	Asian käsittely	25
3.5	Päätös	26
3.6	Oikeusturvamenettely	28
4	Tutkimustulokset	29
4.1	Tutkimuksen toteutus	29
4.2	Virkamiehen koulutustausta ja työskentelyaika lupapalveluissa	30
4.3	Virkanimike	30
4.4	Ampuma-aselupa-asiat	31
4.5	Vastaajan kokemukset ampuma-aseista	31
4.6	Työssä tarvittava asetekninen tuntemus	32
4.7	Työnantajan järjestämä asetekninen koulutus	32
4.8	Oma kouluttautuminen ja koulutuksen tarve ampuma-aseisiin	33
4.9	Ampuma-aselain muutosten vaikutus työtehtäviin	33
4.10	Asetietojärjestelmän kehittäminen	34
4.11	Poliisin aselupahallinnon kehittäminen	35
4.12	Muuta kerrottavaa	35
5	Johtopäätökset	36
5.1	Aiheen ajankohtaisuus	36
5.2	Hakemuksen jättäminen	38
5.3	Kokemukset ja koulutus	38
5.4	Soveltuvuustesti ja aseiden tarkastus	39
	Lähteet	41

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen tausta

Ensimmäinen laki Suomessa ampuma-aseista ja ampumatarpeista säädettiin vuonna 1933. Lakiin tehtiin muutoksia vuosina 1953, 1982 ja 1986. Muutosten jälkeenkin laki oli nykyaikaan suppea ja vanhentunut. Se oli jäänyt selvästi jälkeen nykyaikaisen asetekniikan kehityksestä. Lisäksi yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset ovat saaneet aikaan aseenkäyttötilanteita, joita vanhimmat säädökset eivät lainkaan tunteet. Tällainen oli esimerkiksi asekeräily. Ennen säädettiin asetuksella myös monista sellaisista ampuma-aseita koskevista asioista, joista nykyisen käsityksen mukaan pitää säätää lailla. Sellaisia ovat esimerkiksi elinkeinon harjoittamisen oikeudelliset rajoitukset sekä luvan antamisen ja peruuttamisen edellytykset. (Viinikainen 2002, 45–51.)

Vuonna 1933 annettu laki ampuma-aseista ja ampumatarpeista kumottiin ja uusi ampuma-aselaki ja ampuma-aseasetus tulivat voimaan 1.3.1998. Lailla pantiin täytäntöön aseiden hankinnan ja hallussapidon valvonnasta annettu neuvoston direktiivi 91/477/ETY. Sillä toteutettiin myös Euroopan unionin jäsenyyden edellyttämät muutokset palvelujen tarjoamisen vapautta ja sijoittumisoikeutta koskeviin säännöksiin. Lisäksi siinä otettiin huomioon pääosa vuonna 1990 tehdyssä Schengenin yleissopimuksessa ampuma-aseita koskeville säännöksille asetetuista vaatimuksista. Uudistuksen tavoitteena oli myös ampuma-aseisiin liittyvän väkivallan ja tapaturmien rajoittaminen aseturvallisuuden lisäksi. Kenelläkään ei edelleenkään ollut ehdotonta oikeutta ampuma-aseen hankkimiseen ja hallussapitoon. Aseen osat ja erät ammuksset vaativat myös uudistuksen jälkeen hankkimis- ja hallussapitoluvan. Poliisin valtuuksia puuttua uhkaavaan väärinkäyttöön laajennettiin aseiden poisotolla ja väliaikaisella haltuunotolla. Lisäksi aseiden säilyttämistä koskevia säännöksiä tiukennettiin ja asekeräilyä sekä deaktivointia säänneltiin. Yksi keskeisimmistä uudistuksista oli valtakunnallisen aserekisterin käyttöönotto. (Viinikainen 2002, 45–51.)

1.2 Tutkimuksen tarkoitus

Olen työskennellyt poliisin lupahallinnossa 18 vuotta. Koska harrastan metsästystä ja ammuntaa, työtehtäviini ovat kuuluneet laajasti kaikki ampuma-aseisiin liittyvät poliisihallinnon viranomaistoimet. Näitä tehtäviä on paljon. Esimerkkeinä voidaan mainita hankkimis- ja hallussapitoluvat, rinnakkaisluvut, soveltuvuustestit, haastattelut, Euroopan ampuma-asepassit, asekeräily, ampuma-aseen muuntaminen, kaasusumutinluvut ja yhteisöluvut. Lisäksi poliisin tehtäviin kuuluvat aseiden rekisteröinti, niiden tarkastaminen, aseiden poisotto ja haltuunotto, lupien peruuttaminen ja aseiden hallinnointi. Työurani aikakauteen ovat osuneet lisäksi kaikki ampuma-aselain uudistukset ja muutokset. Muutosten toteuttaminen ja hallinnointi ovat vaatineet paljon poliisin resursseja ja asiantuntemusta.

Suomessa ampuma- ja metsästysharrastus ovat suosittuja harrastusmuotoja. Meillä on yli 1,5 miljoonaa ampuma-asetta. Aseluvan haltijoita on yli 600 000. Poliisin lupahallinto käsittelee koko valtakunnassa vuosittain noin 60 000 aselupaa. Pääosa tästä luvusta on aseiden hankkimis- ja hallussapitolupia sekä rinnakkaislupia. Luvut kertovat sen, kuinka tärkeää aseiden hallinnointi on Suomessa. Valtakunnallinen, tietojenkäsittelyyn pohjautuva aserekisteri saatiin niinkin myöhään kuin 1998. Sen saaminen valmiiksi vaati valtavasti poliisin resursseja ja aikaa. Kattava ampuma-aserekisteri on kaikkien, sekä kansalaisten että poliisin etu. Kun ampuma-aseita on rekisteröity käsi-kortistoihin seitsemänkymmenen vuoden ajan, saattaa arvata, että mene tosi pitkän aikaa vielä rekisterin käyttöön otosta, ennen kuin kaikki kortistotiedotkaan ovat siellä ajan tasalla. Valitettavasti poliisin johtokaan kokonaisuudessaan ei ole ymmärtänyt tämän rekisterin perusteellista merkitystä ja laajuutta. Tämä näkyy siinä, että tietojen siirtämiseen kortistosta tietojärjestelmään ei osassa poliisilaitoksia resurssoitu ollenkaan lisähenkilöstöä. Vakinaisen henkilöstön tehtäväksi jäi muiden tehtävien ohella tietojen siirto. Tehtävä jäi siten toisarvoiseksi ja siirtyi vuosienkin päähän päiväkohtaisten tehtävien mennessä edelle. (Poliisin vuosikertomus 2013.)

Tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella poliisin lupahenkilöstön aseteknistä tunte-
musta sekä sitä, kuinka työnantaja on kouluttanut poliisin lupahenkilöstöä asetunte-
mukseen. Tutkimus toteutetaan laadullisena tutkimuksena lähettämällä kysely Itä-

Suomen poliisilaitoksen ampuma-aselupia käsitteleville henkilöille. Asia on tärkeä, koska ampuma-aseiden määrä on Suomessa suuri. Asukasmäärään suhteutettuna olemme tässä tilastossa viiden ensimmäisen maan joukossa maailmassa.

Ajokortti on noin 80 %:lla suomalaisista, joten se on suhteellisen tuttu väline kaikille lupahallinnossa työskenteleville. Samoin eri ajoneuvot ovat tuttuja niiden tiheydestä johtuen. Ampuma-aseiden ja patruunoiden kohdalla tilanne on tyystin toinen. Ne ovat vähemmän tutun tuntuista fyysisesti ja tekniikaltaan useimmalle lupavirkailijalle. Tähän seikkaan on poliisihallinto kiinnittänyt huomiota hyvin vähän, käytännössä ei ollenkaan.

Itä-Suomen poliisilaitoksessa on kuitenkin entisen Pohjois-Karjalan poliisilaitoksen alueella järjestetty muutaman vuoden kuluessa pari koulutustilaisuutta ampuma-aselupia käsitteleville virkailijoille. Jo koulutuskyselyn vastaukset olivat hyvin kannustavia. Kaikki katsoivat aseisiin tutustumisen olevan työssään hyvin tarpeellista. Osallistujat kertoivat, että koskaan ei heille ole esitelty aseita, vaikka jo kymmeniä vuosia ovat aseasioita käsitelleet poliisissa. Koulutuksen suunnitteli ja toteutti kaksi oman poliisilaitoksen virkamiestä. He olivat hankkineet oman asetuntemuksensa kymmeniä vuosia kestäneen harrastuksen ja työn kautta. Tilaisuuksissa esiteltiin eri ase- ja patruunatyyppejä. Aseita ja patruunoita on purettu ja kerrottu niiden rakenteesta ja ominaisuuksista. Jokainen osallistuja on voinut pitää aseita ja patruunoita käsissään ja tutkia niitä tarkemmin. Viimeisimmässä koulutustilaisuudessa asetekniikan opastuksen lisäksi jokainen sai vielä ampuakin pienoiskiväärillä ja pienoispistoolilla. Kaikki koulutukseen osallistuneet pitivät tilaisuuksia hyvin tärkeinä. Vain muutama prosentti osallistujista oli koskaan pidellyt asetta käsissään saatiikka ampunut sillä. Monet kertoivat, että näitä asioita ei ole koskaan opastettu, vaikka aselupia on käsitelty kymmeniä vuosia. Kaikki kertoivat, että nyt näistäkin muutaman tunnin kestäneistä opastuksista he saivat paljon varmuutta aseasioiden käsittelyyn. Enää ei tarvinnut olla täysin tietämätön, mikä ase on pienoiskivääri. Pikaista jatkoa koulutuksiin toivottiin ja samalla pyydettiin käsittelemään myös metsästyslainsäädäntöä ja metsästysasioita yleensä samassa yhteydessä. Pyynnöllä onkin vankka pohja, koska suurin osa aselupahakemuksista jätetään metsästysperusteella.

1.3 Tutkimuksen merkitys

Tämän tutkimuksen merkityksenä on saada kiinnitettyä huomiota aselupahakemuksia vastaanottavan ja käsittelevän virkailijan työhön. Tämän tutkimuksen toivon tuovan esiin sen tuen tarpeen, joka poliisin virkailijoilla on asetekniikassa. Tutkimuksen tuloksena ilmenevät tarpeet koulutukseen ja opastukseen vahvistaisivat virkailijan ammattitaitoa. Lisäksi tutkimuksen tuloksena ilmenevien puutteiden korjaaminen myös muussa poliisin aselupahallinnossa lisäisi työntekijöiden joustavaa ja nopeampaa aseasioiden käsittelyä. Vaikka nykykäytäntö täyttääkin lainsäädännön vaatimukset ja työnantaja onkin huolehtinut se edellytysten täyttämisestä, tarve käytäntöjen muuttamiseen on ilmeinen. Vähäistä ei ole myöskään poliisin imagon tehostaminen asehallinnon parhaana asiantuntijana, aseasioiden hoitajana ja rekisterin pitäjänä valtakunnassa.

Luvanhakijan ja kansalaisen näkökulmasta tutkimuksen merkitys on myös positiivinen. Lupavirkailija on ensimmäinen viranomainen, jonka asiakas kohtaa poliisin lupahallinnossa. Viranomaisen asiantuntemus antaa asiakkaalle laatua palveluun. Asetekniikan ja muun asetietämyksen lisääminen lupahallintoon vaikuttaa mitä ilmeisimmin myönteisesti myös aseturvallisuuden ja lainmukaisten käytäntöjen lisääntymiseen asiakkaiden aseiden säilyttämisessä ja käsittelyssä.

1.4 Menetelmälliset valinnat

1.4.1 Laadullinen tutkimus

Laadullinen tutkimus tarkoittaa mitä tahansa tutkimusta, jolla pyritään löytämään kysymyksiin vastauksia ilman tilastollisia menetelmiä tai muita määrällisiä keinoja. Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä samanlaisiin yleistyksiin kuten määrällisessä tutkimuksessa. Tutkimuksen tavoitteena on kuvata tutkittavaa ilmiötä, ymmärtää se ja tulkita sitä. Ilmiö pyritään ymmärtämään syvällisesti. Laadullisen tutkimuksen prosessi ei ole samanlainen suoraviivainen kuten kvantitatiivisen tutkimuksen prosessi. Kvantitatiivisen tutkimuksen analyysivaihetta määräävät tiukat tulkintasäännöt. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ne puuttuvat ja sen analyysivaihe on syklinen prosessi. Analyysi

ei ole laadullisen tutkimuksen viimeinen vaihe. Se on koko tutkimusprosessin eri vaiheissa mukana ja ohjaa itsessään tutkimusprosessia ja tiedonkeruuta. Tietoja ja aineistoa kerätään niin paljon, että tutkija ymmärtää ilmiön ja tutkimusongelma ratkeaa. (Kananen 2014, 18.)

Kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohta on todellisen elämän kuvaaminen. Ajatuksena on, että todellisuus on moninaista. Todellisuutta ei voi kuitenkaan pirstoa mielivaltaisesti osiin. Tämä on aina otettava tutkimuksessa huomioon. Tapahtumat liittyvät aina toisiinsa ja muovaavat samanaikaisesti toisiaan. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa voidaan löytää monen suuntaisia tapahtumien suhteita. Kohdetta pyritään tutkimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 157.)

Laadullisessa tutkimuksessa tutkitaan prosesseja ja ilmiöitä, jotka ovat monimutkaisia. Siitä syystä niihin on hankala pureutua tilastollisin analyysin. Laadullisessa tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita merkityksistä. Siinä halutaan saada selville, kuinka ihmiset kokevat ja näkevät reaali maailman. Reaali maailma suodattuu tuloksiksi tutkijan kautta, koska hän on tiedonkeruun ja analysoinnin pääasiallinen tekijä. Laadullisessa tutkimuksessa on suora kontakti tutkittavien ja tutkijan välillä. Tutkija on kentällä tutkittavien parissa haastattelemassa ja havainnoimassa. Tutkimus on näin oikeassa kontekstissaan. (Kananen 2014, 19.)

Laadullisen tutkimuksen strategiana voidaan käyttää monia tapoja tutkimuskohteen lähestymiseen. Niistä voidaan käyttää yhtä tai useampaa metodia yhdessä. Metodeja ovat mm. haastattelu, tarkkailu ja kirjallisen materiaalin käyttö. Aineistoa voidaan hankkia myös valokuvien ja elokuvien, projektiivisten tehtävien ja elämänkerrallisen aineiston avulla. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 71.)

Yleisimmät toteuttamis- ja aineistonkeruumenetelmät ovat havainnointi, kysely, haastattelu ja erilaisten dokumenttien tieto. Niitä voidaan käyttää yksin, rinnakkain tai tutkimusongelman ja resurssien mukaan yhdisteltyinä. Näitä menetelmiä voidaan käyttää myös määrällisen tutkimuksen tekemisessä. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 71.)

Kyselyn ja haastattelun idea on hyvin yksinkertainen. Niiden kovin jyrkkä erottelu ei liene järkevää, vaikka aivan samasta asiasta ei olekaan kysymys. Haastattelun etuna

on mahdollisuus tarkentaa kysymystä lisäkysymyksillä. Saadun tiedon määrä on tässä tapauksessa runsaampi kuin kirjallisessa kyselyssä. Kirjallisen kyselyn lähettäjän on oletettava, että vastaajat ymmärtävät kysymykset lähettäjän tarkoittamalla tavalla ja osaavat ilmaista itseään. Kirjallisesti tehdyn lomaketutkimuksen haittana saattaa olla myös vastaamattomuus. Haastattelutilanteesta taas harva luvan annettuaan kieltäytyy. Lomakehaastattelu on useimmiten kvantitatiivisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmä. Ääritilanteessa se on kokonaan strukturoitu kysymysten ja tutkimuksen toteutuksen osalta. Toki lomaketutkimusta voidaan käyttää myös laadullisen tutkimuksen tiedonkeruutapana. Näin vastanneet henkilöt voidaan jakaa vastaustensa perusteella laadullisiin luokkiin. Lomaketutkimuksessa ei voi kysyä mitä tahansa sellaista, mitä olisi mukavaa tietää. Siinä on kysyttävä tutkimuksen tarkoituksen ja ongelmanasettelun kannalta merkityksellisiä kysymyksiä. Jokaiselle kysymykselle on löydettävä perustelu tutkimuksen viitekehystä, tutkittavasta ilmiöstä jo tiedetystä tiedosta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 72–75.)

1.4.2 Tämän tutkimuksen toteuttaminen ja aineiston hankinta

Ampuma-aselupien käsittely kuuluu sisäasiainministeriön hallinnonalalle ja poliisin vastuulle. Lupia käsittelevillä henkilöillä on oltava tietoa ampuma-aselainsäädännöstä ja asetekniikasta. Alan lainsäädäntö on muuttunut viime vuosina tiheään tahtiin. Suhteellisen usein muuttuvat lait, asetukset ja määräykset asettavat runsaasti haasteita lupia ja aseita käytännössä asiakkaiden kanssa käsitteleville virkailijoille. Hallinnon laiva kääntyy tunnetusti hitaasti. Lyhyen aikaa voimassa olleet säädökset on kumottu ja uudet, melko paljon menneestä muuttuneet on säädetty voimaan. Useimmiten muutokset ovat olleet sellaisia, että ne vaikuttavat suoraan ja merkittävästi juuri asiakkaan ja virkailijan väliseen tietojenvaihtoon ampuma-aselupahakemusta jätettäessä. Perusasetekniikka ei sinällään ole onneksi muuttunut paljonkaan. Tästä tiedosta ei ole kuitenkaan mitään hyötyä, ellei ampuma-aseiden tekniikka ja toiminta ole alusta alkaenkaan hallussa. Monet virkailijat ovat kertoneet, että heillä on ollut hyvin ”orpo olo”, kun asiakkaan kanssa aseasioista keskustellessa tietoa asiasta ei käytännössä ole ollut juuri ollenkaan. Tilanteissa sattuu väärinkäsityksiä väistämättä. Tietoa ei nimittäin välttämättä ole asiakkaallakaan, ei ainakaan oikeata.

Toteutin oman tutkimukseni lähettämällä kyselyn (liite 1) kaikille Itä-Suomen poliisilaitoksen lupahallinnon ampuma-aseasioita käsitteleville virkamiehille. Kyselyn vastaanottajien ammattinimikkeet ovat toimistosihteeri, osastosihteeri, ylikomisario, ylikonstaapeli, tarkastaja ja komisario. Lähetin kyselyn sähköpostilla kaikille vastaanottajille, joita on 70. Vastaukset pyysin samoin lähettämään minulle takaisin sähköpostilla. Vastausaikaa oli vajaa kaksi viikkoa.

1.4.3 Aineiston analysointi

Alkuvaiheessa paljolti tutkijan valinnoista riippuu se, miten aineistoa käsitellään ja tulkitaan. Menetelmien ja analyysin valintaa saattavat tiukastikin ohjata tutkimusongelmat. Aina ei välttämättä näin tarvitse olla. Rakenteeltaan ongelma ja analyysi ovat yleensä yhteneväiset. Parhaimmillaan tutkimusprosessin eri vaiheet muodostavat kiinteän rakennelman. Tutkimuksen ydinasia on kerätyn aineiston analyysi, tulkinta ja johtopäätösten teko. Siihen on tähdätty tutkimusta aloitettaessa. Tutkijalle selviää analyysivaiheessa, millaisia vastauksia hän saa ongelmiin. (Hirsjärvi ym. 2007, 216.)

Empiirisessä tutkimuksessa aineistoa kerätään monella eri tavalla. Niinpä vasta esitöiden jälkeen voidaan ryhtyä tekemään päätelmiä. Kyselyn, haastattelun tai vastaavan tiedonkeruun tuottaman aineiston tiedot tarkistetaan. Saaduista tiedoista tarkistetaan, sisältyykö niihin selviä virheellisyyksiä ja puuttuuko niistä tietoja. Esimerkiksi postikyselynä saadusta aineistosta tarkistetaan, olisiko mahdollisesti joitakin lomakkeita hylättävä. Tietojen tuhlaukseenkaan ei kuitenkaan ole varaa. (Hirsjärvi ym. 2007, 216.)

Toisessa vaiheessa tietoja täydennetään. Se voidaan tehdä haastatteluin ja kyselyin. Palauttamatta olevia kyselylomakkeita voidaan karhuta ja haastateltavan antamia tietoja voidaan täsmentää lisäkysymyksillä. (Hirsjärvi ym. 2007, 217.)

Kolmannessa vaiheessa järjestetään aineisto tiedon tallennusta ja analyysijä varten. Toimenpiteet riippuvat siitä, mitä tutkimusmenetelmää on käytetty. Suurin työ on laadullisen tutkimuksen aineiston järjestelyssä. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa tähdätään taas tilastolliseen käsittelyyn. Siinä aineistosta muodostetaan muuttujia ja ai-

neisto koodataan ennalta laaditun muuttujaluokituksen mukaisesti. Siinä jokaiselle tapaukselle eli tutkittavalle kohteelle annetaan jokin arvo jokaisella muuttujalla. (Hirsjärvi ym. 2007, 217)

Useimmiten laadullinen aineisto on tarkoituksenmukaista kirjoittaa puhtaaksi sanatar-kasti. Samoin nauhoitteet puretaan tekstimuotoon. Keruutulokset voidaan litteroida koko keräystä aineistosta tai valikoimalla eri teema-alueiden mukaisesti. Päätelmiä tehdään suoraan äänityksistäkin, mutta tavallisempaa on aineiston litteroiminen. Litteroinnin tarkkuudesta ei ole yksiselitteistä ohjeistusta. Analyysin tekeminen esimerkiksi jollain tietokoneohjelmalla ratkaisee analyysitavan ja näin ollen litterointitarkkuuden. (Hirsjärvi ym. 2007, 217.)

Tilastollista analyysiä ja päätelmien tekoa käytetään selittämiseen pyrkivässä lähestymistavassa. Laadullista analyysiä ja päätelmien tekoa käytetään tavallisesti ymmärtämiseen pyrkivässä lähestymistavassa. Analyysitavaksi on valittava se, joka parhaiten antaa vastauksen tutkimustehtävään. Laadullisen tutkimuksen analyysivaihtoehtoja on paljon eikä siihen ole tiukkoja sääntöjä. Tämä saattaa tehdä analyysin joskus vaikeaksi. Tilastollisten tekniikoiden avulla laadullistakin aineistoa voidaan käsitellä. Tavallisimmin analyysimenetelminä käytetään kuitenkin teemoittelua, tyypittelyä, sisällönerittelyä, diskurssianalyysiä ja keskusteluanalyysiä. (Hirsjärvi ym. 2007, 219.)

Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Sisällönanalyysiä voidaan pitää yksittäisenä metodina ja väljänä teoreettisena kehyksenä. Se voidaan siten liittää erilaisiin analyysikokonaisuuksiin ja sen avulla voidaan tehdä monenlaista tutkimusta. Jos sisällönanalyysillä tarkoitetaan kirjoitettujen, kuultujen tai nähtyjen sisältöjen analyysiä väljänä teoreettisena kehyksenä, useimmat eri nimillä kulkevat laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmät perustuvat periaatteessa tavalla tai toisella sisällönanalyysiin. Tästä näkökulmasta katsoen sisällönanalyysiä ei voida pitää pelkästään laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmänä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91.)

Teoriaohjaavassa tai teoriasidonnaisessa analyysissä voidaan pyrkiä ratkaisemaan aineistolähtöisen analyysin ongelmia. Se saattaa sisältää teoreettisia kytkentöjä, mutta suoraan teoriaan ne eivät pohjaudu. Teoria voi toimia kyllä apuna analyysin ete-

nemisessä. Analyysistä on tunnistettavissa aikaisemman tiedon vaikutus, mutta sen merkitys ei ole teoriaa testaava, vaan pikemminkin uusia ajatuksia luova. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 96–97.)

1.4.4 Tämän tutkimuksen analysointi

Aluksi kerron, kuinka toteutin tutkimukseni ja kenelle. Käsittelen jokaisen kysymyksen ja teeman erikseen. Kerron siinä, mitä kysyin vastaajilta ja mitä hain kysymykselläni tutkimukseeni. Jokaisen kysymyksen vastauksista lasken prosenttiosuudet niihin mielipiteisiin ja vastauksiin, joiden kannalla suurimmat osuudet vastaajista ovat. Etenen näin teemoittain ja kysymyksittäin kysymysluettelon loppuun saakka. Asetekniikan tuntemuksen kysymyksien vastauksissa otan erilleen ne vastaajat, jotka ovat ilmoittaneet saaneensa asetarkastukseen koulutusta tai ovat kantaneet työssään virka-asetta. Käsittelen heitä näin omana ryhmänä, koska otaksun heillä olevan paremmat tiedot asetekniikasta kuin sellaisella henkilöllä, joka ei koskaan ole käsitellyt ampuma-asetta.

2 Ampuma-aseet ja ampuma-aselaki

Aseet ovat aikanaan muotoutuneet arkipäiväisen elämän tarpeiden oivalluksina yritysten ja erehdysten kautta. Historiassa niiden kehitys on ollut sekavaa ja rönsyilevää. Aseita eri aikakausilta on ollut käytössä yhtä aikaa. (Suihko 2009, 5.)

Tuliaseiden keksiminen on ollut yksi maailmanhistoriaan eniten vaikuttava tapahtuma. Ennen tuliaseiden keksimistä aseiden teho riippui käyttäjänsä lihasvoimasta. Sodat ovat vieneet aseiden kehitystä huomattavasti eteenpäin, koska on ollut tiedostettu tarve kehittää aseiden ominaisuuksia. Yleisimmin aseiden kehitysominaisuuksien ta-

voitteina ovat olleet tehokkuus ja tarkkuus. Nykyisin kuitenkin enemmän korostetaan käytettävyyttä, toimintavarmuutta ja ympäristönsuojelua. (McNab 2005, 6.)

Varsinkin yleisen järjestyksen ja turvallisuuden takaaminen ovat olleet sellaisia yleisiä tavoitteita, joiden on katsottu oikeuttavan henkilökohtaisen vapauden rajoittamiseen lupasäännöksillä. Tästä syystä esim. ampuma-aseiden ja aseiden osien hankkiminen, hallussapito, valmistus, maahantuonti ja kauppa on saatettu luvanvaraiseksi tavallisella lailla. (Mäenpää 1992, 104.)

2.1 Ampuma-ase

Ampuma-ase on määritelty ampuma-aselain mukaan: ”Ampuma-aseella tarkoitetaan välinettä, jolla ruutikaasupaineen, nallimassan räjähdyspaineen tai muun räjähdyspaineen avulla voidaan ampua luoteja, hauleja tai muita ammuksia taikka lamaannuttavia aineita siten, että siitä voi aiheutua vaaraa ihmiselle. Ampuma-aseeksi katsotaan myös sellainen esine, joka muistuttaa ampuma-asetta ja joka rakenteensa tai valmistusmateriaalinsa puolesta on ilman erityistietoja ja –taitoja muunnettavissa toimivaksi ampuma-aseeksi.” (Ampuma-aselaki 9.1.1998/1, 2 §.)

Aseita ryhmitellään käyttötarkoituksen, asetyypin ja toimintatavan mukaan. Käytön perusteella voidaan puhua metsästys-, harrastus- ja kilpailuaseista. Nimityksinä käytetään myös itsepuolustus-, harjoittelu- ja urheiluaseet sekä merkinantoaseet kuten valopistoolit. (Suihko 2009, 17.)

2.2 Aseen osa

Ampuma-aselain mukaan aseiden osa määritellään näin: ”Aseen osalla tarkoitetaan ampuma-aseesta irrallisena olevaa aseiden runkoa, piippua, patruunapesää, sulkulaitetta ja sen runkoa, sulkukappaletta, äänenvaimenninta sekä niitä toiminnallisesti vastaavia osia.” (Ampuma-aselaki 9.1.1998/1, 3 §.)

2.3 Ampuma-aseiden tyypit

Ampuma-aseissa tarkoitettujen ampuma-aseiden tyypit ovat haulikko, kivääri, pienoiskivääri, pistooli, pienoispistooli, revolveri, pienoisrevolveri, yhdistelmäase, kaasuase, merkinantopistooli, mustaruutiase ja muu ampuma-ase. Lisäksi laissa on lueteltu asetyyppien tarkemmat kuvaukset mittoineen ja patruunatyyppeineen. (Ampuma-aselaki 9.1.1998/1, 6 §.)

Yleisimmät asetyypit, joille haetaan hankkimislupaa, ovat haulikko, kivääri ja pienoiskivääri. Haulikko on olalta ammuttava sileäpiippuinen ase, jonka ammuksissa sisältävät pieniä hauleja, joita se ampuu monta yhdellä kertaa. Haulikon kaliipereita ovat mm. 10, 12, 16 ja 20. Yleisin metsästyskäytössä oleva kaliiperi on 12. Kivääri on olalta ammuttava ase, jolla ammutaan piipun sisähalkaisijan mittaisia yksittäisiä ammuksia ja jossa on rihlattu piippu. Kiväärin patruuna koostuu luodista, hylsystä, ruutilatauksesta ja nallista. Yleisimmät kaliiperit ovat .222, .308 ja 9,3. Pienoiskivääri on vastaavanlainen ase, jonka kaliiperi on pienempi, yleisimmin .22. (McNab 2005, 440–442.)

2.4 Ampuma-aseiden toimintatavat

Ampuma-aselaissa tarkoitetut aseiden toimintatavat ovat kertatuli, lippaallinen kertatuli, itselataava kertatuli ja sarjatuli (Ampuma-aselaki 9.1.1998/1,7 §).

Kertatulella tarkoitetaan toimintatapaa, jossa lippaattoman ampuma-aseen jokainen piippu tai putki on laukauksen jälkeen ladattava uudella patruunalla. Tällaisen aseiden laukaisukoneisto on jokaisen piipun tai putken kohdalta viritettävä ulkopuolisella voimalla uudestaan laukauksen jälkeen. (Ampuma-aselaki 9.1.1998/1, 7 §.)

Lippaallisella kertatulella tarkoitetaan toimintatapaa, jossa lippaalla varustetun ampuma-aseen jokainen piippu tai putki on laukauksen jälkeen ladattava uudella patruunalla. Tällaisen aseiden laukaisukoneisto on jokaisen piipun tai putken osalta viritettävä ulkopuolisella voimalla uudestaan laukauksen jälkeen. (Ampuma-aselaki 9.1.1998/1, 7 §.)

Itselataavalla kertatulella tarkoitetaan toimintatapaa, jossa ampuma-ase latautuu ja virittyy jokaisen laukauksen jälkeen automaattisesti. Tämän saa aikaan aseessa syntyvä energia tai siihen liitetty energialähde. Tällaisella aseella voidaan laukaista yhdellä liipaisimen painalluksella vain yksi patruuna kussakin patruunapesässä. (Ampuma-aselaki 9.1.1998/1, 7 §.)

Sarjatulella tarkoitetaan toimintatapaa, jossa ampuma-ase latautuu ja virittyy jokaisen laukauksen jälkeen automaattisesti aseessa syntyvän energian tai siihen liitetyn energialähteen avulla. Tällaisella aseella voidaan laukaista yhdellä liipaisimen painalluksella useita patruunoita peräkkäin. (Ampuma-aselaki 9.1.1998/1, 7 §.)

2.5 Hankkimis- ja hallussapitolupa

Ampuma-aselain 42 §:ssä säädetään aseeseen tai aseeseen osan hankkimislupasta. Luvan antaa ja peruuttaa hakijan kotikunnan tai kotipaikan poliisilaitos. Hankkimislupa on voimassa kuusi kuukautta ja oikeuttaa aseeseen ja aseeseen osan väliaikaiseen hallussapitoon. Lupahakemus on jätettävä pääsääntöisesti henkilökohtaisesti. Hallussapitoluvasta säädetään ampuma-aselain 52 §:ssä. Sen mukaisesti hallussapitolupaa on haettava hankitulle aseelle viimeistään 30 päivän kuluessa aseeseen hankkimisesta. Ampuma-ase tai aseeseen osa sekä hankkimislupa on esitettävä poliisille hallussapitolupaa haettaessa. Poliisi tarkistaa aseeseen tiedot eli asetyypin, kaliiperin, toimintatavan, merkin ja mallin, jotta tiedot tulevat oikein merkityiksi aserekisteriin. Hallussapitolupa yleisimpiin asetyyppeihin annetaan yleensä toistaiseksi, ellei erityistä syytä muuhun ole. (Ampuma-aselaki 9.11.1998/1, 42 §, 52 §.)

Käytännössä aselupahakemus pannan vireille siten, että asiakas tulee omalla vuorollaan tarvittavien asiakirjojen kanssa lupavirkailijan luokse. Hän ilmaisee virkailijalle, mitä lupaa hän on hakemassa ja virkailija tarkistaa hänen henkilöllisyytensä henkilöllisyyden osoittavasta asiakirjasta. Lisäksi hänen on esitettävä selvitys hankittavan aseeseen säilytystavasta ja -paikasta. Asevelvollisen, eli 18–60-vuotiaan miespuolisen Suomen kansalaisen, jonka kotipaikka ei ole Ahvenanmaan maakunnassa, on esitettävä sotilaspassi tai siviilipalvelustodistus. Jos palvelusta ei ole suoritettu, asevelvollisen on esitettävä palvelukseenastumismääräys, päätös palveluksesta vapauttamisesta, palvelusajankohdan siirrosta tai palveluksen keskeyttämisestä syineen. Naispuolisen hakijan, joka on suorittanut naisten vapaaehtoisen asepalveluksen, on esitettävä sotilaspassi. Tämän jälkeen tarkistetaan asiakkaan asiakirjat, joiden perusteella hän on lupaa hakemassa. Esimerkiksi metsästysperusteella lupaa haettaessa asiakas esittää metsästyskortin eli todistuksen riistahoitomaksun suorittamisesta. Lisäksi on esitettävä selvitys metsästysoikeudesta alueella, jolla hän ilmoittaa metsästävänsä. Lisäksi hakemuksen käsittelyn edellytyksenä on, että lupahakija suorittaa lupaviranomaisen järjestämän soveltuvuustestin. Sillä selvitetään vain hakijan henkilökohtaista sopivuutta ampuma-aseeseen, aseeseen osan, patruunoiden tai erityisen vaarallisten ammusten hallussapitoon. Testi tehdään tietokoneella ja valitsemalla kahdesta

vaihtoehdosta itselle sopivin jokaisessa väittämässä. Väittämiä on 267 kappaletta. Testin tulosta ei voida yksinään käyttää kielteisen lupapäätöksen perusteena. Sopivuus voidaan selvittää myös lääkärintodistuksella. Testi on voimassa kolme vuotta. Ampuma-aselain mukaisista hyväksyttävistä käyttötarkoituksista metsästyslainsäädännön mukaan sallittu eläinten ampuminen on ylivoimaisesti yleisin peruste hankkia ampuma-asetta.

Myönteisen aselupapäätöksen saatuaan hakija saa aseensa hankkimista varten hankkimisluvan. Rinnakkaislupaa haettaessa hänelle lähetetään rinnakkaislupa postitse kotiin. Hankkimislupa on voimassa kuusi kuukautta, jona aikana ase on hankittava.

Hankkimisen jälkeen asiakkaalla on kuukausi aikaa esittää ase poliisille. Tilaisuudesta käytetään poliisissa nimitystä asetarkastus. Erityisesti siinä korostuu tarkastajan ammattitaito asetekniikasta ja tietämys poliisin aserekisteristä. Aseen tyyppiä, kaliperia, toimintatapaa sekä merkkiä ja mallia verrataan poliisin antamaan hankkimislupaan ja aseensa myyjän tekemiin merkintöihin. Virheelliset tiedot korjataan hankkimislupaan. Esittämisen jälkeen asiakas saa hallussapitolupakortin postitse kotiin.

2.6 Aseen käyttötarkoitukset

Ampuma-aselain 43 §:n mukaan hankkimislupa voidaan antaa mm. seuraaviin käyttötarkoituksiin: metsästyslainsäädännön mukaan sallittu eläinten ampuminen, ampu-maurheilu ja -harrastus, työ (jossa ase välttämätön), näytös, kuvaus tai muu vastaava esitys, museossa tai kokoelmassa pitäminen, muistoesineenä säilyttäminen ja merkinanto. Yleisin aseensa hankkimisperuste on metsästys. Sitä harrastavalla on oltava metsästyskortti eli maksettava riistanhoitomaksu. Jokaisen, joka harjoittaa metsästystä, on vuosittain suoritettava valtiolle riistanhoitomaksu. Maksun suorittaneelle annetaan metsästyskortti. Ennen riistanhoitomaksun suorittamista on osoitettava metsästystä koskevien säännösten ja määräysten tuntemus suorittamalla metsästäjä-tutkinto riistanhoitoyhdistyksen tutkijalle. Metsästäjä-tutkinnon suorittaminen ja metsästyskortin tarkastus kuuluu oleellisena osana lupavirkailijan työhön otettaessa vastaan am-

puma-aselupahakemusta metsästysperusteella. (Metsästäjain Keskusjärjestö 2006, 31.)

2.7 Hankittavaa asetta ja aseiden osaa koskevat edellytykset

Ampuma-aselain 44 §:n mukaan hankkimislupa voidaan antaa vain sellaista ampuma-asetta tai aseiden osaa varten, joka ei lippaan patruunamäärän, kaliiperin tai muiden ominaisuuksien perusteella ole hakijan ilmoittamaan käyttötarkoitukseen nähden tarpeettoman tulivoimainen ja tehokas. Lisäksi sen on sovelluttava hyvin hakijan käyttötarkoitukseen. Ampuma-aseiden soveltuvuutta arvioidaan myös metsästyslaissa olevien säännösten nojalla, mikäli lupaa haetaan metsästysperusteella. (Ampuma-aselaki 9.1.1998/1, 44 §.)

3 Hallintolaki

3.1 Hallintolupa

Valtiollinen sääntely muodostaa keskeisen osa-alueen kansalaisia ohjaavissa tekijöissä. Keskeisiä muotoja sääntelyssä ovat mm. yleiset normit (kieltävät, käskevät sallivat) ja muut sitova yleinen sääntely. Samanlaisia ovat myös erilaiset taloudelliset kiihokkeet ja pidäkkeet kuten verot ja maksut. Ohjaavia tekijöitä ovat myös menettelytapoihin kohdistuva sääntely (esim. virka- ja työehtosopimukset), infrastruktuurin luominen (liikenneyhteydet) ja erilaiset suunnittelun muodot (talousarviot). Useita keskeisiä yhteiskunnan aloja ja kansalaisten toimintoja on hallinnollisen luvanvaraisuuden kohteena. Näistä voidaan luetella esimerkkeinä rakentaminen, elinkeinotoi-

minta, ympäristönsuojelu, yleisradiotoiminta, ajoneuvon kuljettaminen ja ampumaseen hankkiminen ja hallussapito. (Mäenpää 1992, 1–2.)

Hallintolupajärjestelmä on todennäköisesti tulevaisuudessakin pysyvä hallinnollisen sääntelyn perusmuoto. Tosin nykyisin vanhoja lupasäädöksiä uudistetaan voimakkaasti. Myöskin hajanaisia ja aukollisia lupajärjestelmiä kootaan yhteen ja muutenkin yhtenäistetään. Etukäteen hankittavan luvan sijasta on lisätty jälkikäteistä valvontaa. Päättävänä tavoitteena on vähentää ja yksinkertaistaa yksityisten henkilöiden ja yhteisöiden lupia. Toisena tavoitteena on elinkeinotoimintaa ja taloudellista kilpailua rajoittavien lupien purkaminen. Lisäksi tarpeetonta valvontaa merkitseviä hallinnollisia lupia ja päällekkäisiä lupia poistetaan. Toisaalta myös uusia toimintoja tulee koko ajan lupavelvoitteen piiriin. (Mäenpää 1992, 2–3.)

Hallintoluvan käsitteen ymmärtämisen lähtöpisteeksi on hyvä ottaa hallintolupajärjestelmän funktio, joka ei liity kieltämiseen, vaan etupäässä hallinnon valvontatehtävään. Tarkoituksena on myös olla ohjaava, suojaava tai oikeuksia muotoava. Luvan myöntäjänä on hallinnollinen viranomaisena. Järjestelmä on lakiin perustuva. Lupiin voidaan myöntää myös ehtoja. Jos viranomaisella on toimivalta hylätä hakemus kokonaan, voidaan lupaan liittää myös ehtoja, jotka joiltain osin voivat rajoittaa myönnettyä lupaa. Tämä on mahdollista myös aselupien kohdalla. Ehdot voivat olla päätöstä täydentäviä, tehostavia, lykkäviä tai resolutiivisia eli luvan voimassaolo lakkaa tietyn ajan kuluttua tai tietyn tapahtuman jälkeen. (Heuru 2003, 117–118.)

Varsinaista käytännöllistä tai oikeustieteellistä itseisarvoa hallintoluvan käsitteellä ei ole. Käsitteen määritelmän täsmällisyys ja erottelukykyisyys eivät ole olennaisia oikeusdogmaattisia tavoitteita. Vakiintunut tapa on kuitenkin luonnehtia hallintolupa viranomaisen yksittäistapauksessa tekemäksi poikkeukseksi yleisestä kiellosta. Siten viranomaisena sallii hallintoluvalla tehtäväksi sellaista, mikä muuten on kiellettyä. Hallintoluvan tyypillisiä piirteitä ovat mm. sen yksipuolisuus, tietynasteinen joustavuus, periaatteellinen velvoittavuus ja suhteellinen pysyvyys. Nämä seikat erottavat hallintoluvan muista hallinnollisen sääntelyn muodoista, kuten mm. hallinnollisista suunnit-

telmista, erilaisista hallintopäätöksellä asetettavista maksuvelvoitteista ja hallintoviranomaisten solmimista sopimuksista. (Mäenpää 1992, 4–5.)

3.2 Neuvonta

Viranomaisen on annettava toimivaltansa rajoissa asiakkailleen tarpeen mukaan neuvontaa hallintoasian hoitamiseen. Viranomaisen on myös vastattava asiointia koskeviin kysymyksiin ja tiedusteluihin. Neuvonta on maksutonta. Viranomaisen on pyrittävä opastamaan asiakas toimivaltaiseen viranomaiseen, mikäli asia ei kuulu viranomaisen toimivaltaan. (Hallintolaki 6.6.2003/434, 8 §.)

Viranomaisten velvollisuus tiedottaa palveluistaan sekä antaa asiakkailleen neuvontaa kuuluvat hyvään hallintoon ja hallinnon palveluperiaatteeseen. Viranomaisella on yleinen tiedottamisvelvollisuus, jonka mukaan sen on laadittava toiminnastaan oppaita, tilastoja ja muita julkaisuja sekä tietoaaineistoja palveluistaan ja ratkaisukäytännöstään. Tämä voi olla myös verkkotiedottamista viranomaisen internetsivustoilla. (Laakso ym., 2006, 149–150.)

Neuvonta on hallinto-oikeudelliselta luonteeltaan tosiasiallista hallintotoimintaa. Viranomaisen antama neuvo ei ole valituskelpoinen päätös. Neuvonnan on oltava oikeaa ja luotettavaa hallinnon lainalaisuuden periaatteen ja virkamiehen virkavastuun mukaisesti. Neuvontavelvollisuutta täydentää yleinen palveluperiaate sekä vaatimus palvelun asianmukaisuudesta ja hyvästä kielenkäytöstä. (Laakso ym. , 2006, 150–151.)

Menettelyllinen neuvonta voi sisältää tarpeen mukaan hakemuslomakkeen vaihtoehtojen selventämisen. Viranomaisen neuvoo, mitä ne merkitsevät asiakkaan etujen, oikeuksien ja velvollisuuksien kannalta. Kuitenkin, jos asia tulee viranomaisen käsiteltäväksi, viranomaisen palveluksessa oleva henkilö ei voi täyttää lomaketta tai laatia

hakemusta. Niin pitkälle menevä avustaminen voi olla ongelmallista asian riippumattoman ja puolueettoman käsittelyn vaatimusten kannalta. Hallintoasiassa on oikeus käyttää myös avustajaa tai asiamiestä, joten virkamiehen niin pitkälle menevä avustaminen ei ole tarpeellista. Neuvot eivät kuitenkaan ole neuvon saajaa velvoittavia. Saaja voi kuitenkin yleensä luottaa siihen, että ohjeet pitävät paikkansa, kun ne on antanut toimivaltainen viranomainen. (Mäenpää, 2013, 413–417.)

Viranomainen voi opastaa myös käsiteltäväksi tulevan asian sisältöä siltä osalta, joka koskee viranomaisen ratkaisukäytäntöjä tai vakiintuneita oikeuskäytäntöjä. Neuvoja voi ilmoittaa noudatettua käytäntöä koskevan alustavan arvion, jos ratkaisukäytännön perusteella hakemus hylätään tai hyväksytään. Tällainen ilmoitus auttaa asiakasta arvioimaan omaa asemaansa ja liittyy siten myös hallinnon palveluperiaatteisiin. Jokainen asia kuitenkin ratkaistaan erikseen, eikä tämä ilmoitus sido viranomaista päätöksen teossa. Viranomainen ei saa kuitenkaan liian ehdottomasti ennakoida tulevaa päätöstä. Asiakkaalle ei saa muodostua neuvonnan perusteella perusteltuja odotuksia. Viranomaisen on siten paikallaan huomauttaa, että neuvontaan sisältyvä arvio on alustava. (Mäenpää, 2013, 417–418.)

3.3 Asian vireilletulo

Kun asian vireille panemiseksi tarkoitettu asiakirja on saapunut toimivaltaiseen viranomaiseen, hallintoasia tulee vireille. Asia tulee myös vireille, kun toimivaltaiselle viranomaiselle on asia suullisen vireillepanon yhteydessä esitetty ja käsittelyn aloittamiseksi tarvittavat tiedot on kirjattu. (Hallintolaki 6.6.2003/434, 20 §.)

Kun asia on pantu vireille muodollisesti asianmukaisella tavalla, viranomaiselle syntyy velvollisuus käsitellä asia. Tämä merkitsee sitä, että vireille panijalla on oikeus saada esittämiinsä vaatimuksiin sisällöllinen asiaratkaisu. (Mäenpää, 2013, 352.)

Viranomaisen on tarjottava myös mahdollisuutta lähettää sille sähköisesti erilaisia ilmoituksia, vastineita, selvityksiä, hakemuksia ja muita vastaavia viestejä. Mahdollisuus käyttää sähköistä asiakirjaa käsittelyn eri vaiheissa riippuu viranomaisen valmiuksista ottaa vastaa tällaisia asiakirjoja. (Mäenpää, 2003, 142.)

Asiakirjan lähettäjälle on pyynnöstä viranomaisen annettava todistus siitä, että asiakirja on kirjattu tai rekisteröity saapuneeksi. Tästä todistuksesta käy ilmi saapumispäivämäärä olipa asiakirja toimitettu suoraan viranomaiselle, postilokeroon tai postiyhteykseen. Tällaisen todistuksen avulla asiakirjan lähettäjä voi tarvittaessa todistaa asian vireille tulon ajankohdan. Oma-aloitteista velvollisuutta viranomaiselle ei ole siitä, että kirjallinen asiakirja on saapunut perille ja vastaanotettu. Sen sijaan viranomaisen on viipymättä ilmoitettava lähettäjälle sähköisen asiakirjan vastaanottamisesta. Telefaksina lähetetystä asiakirjasta ei kuitenkaan tarvitse ilmoittaa. (Mäenpää, 2013, 352.)

Määräaikojen kannalta ja asian käsittelyn näkökulmasta on merkitystä vireille tulon ajankohdan määrittämisellä. Ratkaisevaa ei ole tietojen kirjaamisen ajankohta vireille tulon kannalta, vaan ratkaisevaa on asiakirjan saapumisajankohta. Siitä syystä on tärkeää leimata saapumisleimalla viranomaiselle saapuneet asiakirjat myöhemmän todentamisen vuoksi. Viranomaisen diaariin tai vastaavaan asiakirjarekisteriin tai lueteloon merkitään viranomaisessa vireille tulleet asiat. Jos asiakirja tulee väärälle viranomaiselle, tulee se vireille sitten, kun se on saapunut toimivaltaiselle viranomaiselle. (Mäenpää, 2013, 351.)

3.4 Asian käsittely

Perustuslain 21 §:ssä on määritelty hallintotoiminnan perustavat laatukriteerit. Niitä ovat asianmukainen ja viivytyksetön käsittely sekä hyvä hallinto. Asian käsittelyssä hyvää hallintoa ovat myös käsittelyn julkisuus, oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta. Oman asian asianmukainen ja joutuisa käsittely on jokaisen perusoikeus. Hallintolaki kokonaisuudessaan konkretisoi nämä laatukriteerit hallinnollisessa päätöksenteossa ja julkisten palvelujen toteuttamisessa. Riittävä vuorovaikutus asiakkaan ja viranomaisen välillä, palvelujen saatavuus ja viranomaisen saavutettavuus ovat myös tärkeitä hyvän hallinnon laadullisia tekijöitä. (Mäenpää, 2013, 365–366.)

Asia on käsiteltävä ilman aiheetonta viivytystä. Asianosaiselle on esitettävä tämän pyynnöstä arvio päätöksen antamisajankohdasta ja vastattava myös asian etenemistä koskeviin tiedusteluihin. Viranomaisen toimialan keskeisissä asiaryhmissä on määriteltävä odotettavissa oleva käsittelyaika. Tämä koskee sellaisia hallintopäätöksellä ratkaistavia asioita, jotka voivat tulla vireille vain asianosaisen aloitteesta. Asioita, joille on säädetty määräaika, tämä ei koske. Asia käsitellään julkisesti, jos niin on säädetty tai erityisen säännöksen nojalla päätetty. Viranomaisen on valmisteltava asiat yhdessä ja ratkaistava samalla kertaa, jos viranomaisessa tehtävä päätös saattaa merkittävästi vaikuttaa muun samassa viranomaisessa samanaikaisesti vireillä olevan asian ratkaisemiseen. Yhdessä käsitteleminen ei saa kuitenkaan aiheuttaa haitallista viivytystä ja sen pitää olla asian laadun ja luonteen vuoksi tarpeellista. Viranomaisen aloitteesta vireille tulevassa asiassa viranomaisen on järjestettävä tulkitseminen. Muussakin asiassa viranomaisen on hyvä huolehtia tulkkauksesta asian selvittämiseksi ja asianosaisen oikeuksien turvaamiseksi. Virkamies ei saa osallistua asian käsittelyyn, jos hän on esteellinen. Hallintolain 28 §:ssä on määritelty virkamiesten esteellisyysperusteet. (Hallintolaki 6.6.2003/434, 23 §–28 §.)

Hallintoasiat voidaan käsitellä kirjallisesti, suullisesti tai sähköisesti. Asianosaisen halutessa ja viranomaisen suostuessa asia voidaan periaatteessa kokonaankin käsitellä

suullisesti. Hallintopäätös on kuitenkin annettava aina kirjallisena, kiireellisen suullisen päätöksen jälkeenkin. Useimmiten kysymys on asian vireillepanoon ja selvittämiseen liittyvästä suullisesta käsittelystä, joka perustuu asianomaisen aktiivisuuteen. (Mäenpää, 2003, 140–144.)

Hallintoasian vireillepanoa ja käsittelyä varten lähetetyt asiakirjat voivat olla puutteellisia, vaikka asia muutoin olisikin tullut laillisesti vireille. Liiteasiakirjoja saattaa puuttua tai asiakirjojen muodossa saattaa olla puutteita. Asianosainen voi täydentää vireille panemaansa hallintoasiaa päätöksentekoon saakka. Viranomaisen on kuitenkin kehotettava asianosaista täydentämään asiakirjoja määräajassa, jos se on ratkaisun tekemiseksi tarpeellista. Viranomaisen on ilmoitettava, miltä osin puutteita asiakirjoissa on ja miten niitä on täydennettävä sekä mihin määräaikaan. Asianosaiselle on myös ilmoitettava, että asetetun määräajan noudattamatta jättäminen ei estä viranomaista ratkaisemasta asiaa. (Laakso ym., 2006, 139–140.)

3.5 Päätös

Keskeisimmiltään hallintolupapäätös muodostuu varsinaisesta lupapäätöksestä ja päätökseen liitetystä erilaisista lupaehdoista. Tarkemmassa erittelyssä voidaan erottaa vielä lupapäätöksen perustelut, mahdollinen valitusosoitus jne. Varsinaisessa lupapäätöksessä on vain myönteinen tai kielteinen vastaus siihen, voidaanko lupa myöntää. Se voi olla myös osittain myönteinen. Esimerkiksi lupa myönnetään pienemmälle määrälle tai pienemmälle alueelle kuin lupahakemuksessa on hakija hakenut. Lupaehto sisältää sen sijaan varsinaista lupapäätöstä modifioivan, täydentävän, rajoittavan tms. ratkaisun. Myöhemmin annettuja määräyksiä, jotka koskevat myönnettyä lupaa, ei voida pitää varsinaisina lupaehtoina, vaikka ne vaikuttavatkin luvan sisältöön. Tosin tietyin edellytyksin on kyllä mahdollista myöhemmin myös muuttaa lupaan alun perin liitettyjä ehtoja. (Mäenpää 1992, 208–212.)

Lupapäätökselle voidaan asettaa sisällöllisiä ja muodollisia vaatimuksia. Lainsäädännössä on säännelty lähinnä päätöksen teknistä ja muodollista puolta. Oikeudellisessa tulkinnassa ja oikeuskäytännössä on asetettu asiallisia tasovaatimuksia lupapäätökselle. Hallintolain mukaan päätös on annettava kirjallisesti. Päätös voidaan antaa myös suullisena asian kiireellisyyden vuoksi. Se on tämän jälkeen kuitenkin viipymättä annettava myös kirjallisena. (Mäenpää 1992, 212, Hallintolaki 6.6.2003/434, 11.6.2010/581 43 §.)

Hallintopäätös on annettava pääsääntöisesti kirjallisena. Se voidaan antaa myös sähköisenä asiakirjana, vaikkakaan viranomaisella ei ole tähän velvollisuutta. Suullinenkin päätös voidaan antaa, jos se on välttämätöntä asian kiireellisyyden vuoksi. Suullinenkin päätös on annettava viipymättä myös kirjallisena valitusosoituksineen. Kirjallisen päätöksen tiedoksisaannista alkaa määräaika muutoksenhakuun. (Hallintolaki 6.6.2003/434, 43 §, Laakso ym. 2006, 223.)

Kirjallisesta päätöksestä on ilmentävä sen tehnyt viranomainen ja tekemisen ajankohdta, asianosaiset ja päätöksen perustelut sekä yksilöidysti tieto, mihin asianosainen on oikeutettu tai velvoitettu taikka miten asia on muutoin ratkaistu. Päätöksestä lisätietoja antavan henkilön nimi ja yhteystiedot on myös ilmoitettava. (Hallintolaki 6.6.2003/434, 44 §.)

Päätöksen perusteleminen on tärkeää ja laki siihen velvoittaakin. Perusteluissa on kerrottava, mitkä asiat ovat vaikuttaneet ratkaisuun ja mainittava myös sovelletut säännökset. Perustelut luovat päätöksen kohteena olevalle henkilölle mahdollisuuden arvioida päätöksen lainmukaisuutta ja viranomaisen harkintavallan käytön asianmukaisuutta. Vain asianmukaisten perustelujen pohjalta on jälkikäteen mahdollista arvioida päätöksen oikeellisuus. Laissa on lueteltu muutamia erityistilanteita, joissa päätöksen perustelut voidaan jättää esittämättä. Päätökseen, johon saa hakea muutosta valittamalla, on liitettävä valitusosoitus. (Hallintolaki 6.6.2003, 45–47 §.)

Hallinnollisen menettelyn viimeisessä vaiheessa päätös on annettava tiedoksi niille, joita se koskee. Tiedoksi antaminen on edellytys päätöksellä tavoiteltujen oikeusvaikutusten aikaan saamiseksi. Oikeusvaikutukset koskevat päätöksen lainvoimaisuutta ja täytäntöönpanokelpoisuutta. Tiedoksisaannista alkavat kulua myös erilaiset määräajat, kuten oikaisumenettelyaika ja valitusaika. Hallintolain säännösten mukaisesti viranomaisen on valittava tehtävään parhaiten soveltuva tiedoksiantotapa. Niitä ovat tavallinen tiedoksianto, todisteellinen tiedoksianto, yleistiedoksianto ja sähköinen tiedoksianto. Tavallinen tiedoksianto tapahtuu toimittamalla asiakirjat postitse kirjeellä vastaanottajalle. Tällöin vastaanottajan katsotaan saaneen tiedon asiasta seitsemäntenä päivänä kirjeen lähettämisestä, ellei muuta näytetä. Todisteellinen tiedoksianto tarkoittaa saantitodistuksen käyttämistä, henkilökohtaista luovuttamista, haastemiehen käyttämistä tai sijaistiedoksiantoa. Yleistiedoksianto on sitä, että asiakirja on määrätyn ajan nähtävänä viranomaisessa. Siitä on ilmoitettava virallisessa lehdessä ja vastaanottajan otaksutun alueen sanomalehdessä. Lisäksi asiakirja voidaan antaa tiedoksi asianosaiselle myös sähköisenä viestinä asianosaisen suostumuksella. (Laakso ym. 2006, 255–263.)

3.6 Oikeusturvamenettely

Viranomainen voi eräin edellytyksin korjata itse päätöksensä joko oikaisupyynnön tai oikaisuvaatimuksen perusteella. Päätöstä ei tarvitse muutoksenhakuteitse saattaa hallintotuomioistuimen arvioitavaksi, jos päätös saadaan tällä tavoin korjattua. Hallintotuomioistuimeen valittamalla voidaan lopulliseen hallintopäätökseen hakea muutosta. Muutoksenhaku kuuluu hallinnon oikeusturvajärjestelmän keskeisiin perusteisiin. Myös perusoikeutena on muutoksenhaku nimenomaisesti turvattu. Hallinnon yleinen laillisuusvalvonta voidaan puolestaan panna vireille siten, että tehdään hallintokantelu laillisuutta valvovalle viranomaiselle tai ylemmälle viranomaiselle. (Mäenpää 2002, 137.)

Valituksen kohteena on yleensä kirjallinen päätös hallintoasiassa. Sitä ei voi tehdä tosiasiallisesta hallintotoiminnasta, esimerkiksi poliisin liikenteen ohjaamista koskevista toimita. Lain soveltamista sisältävä hallintopäätös on siis valituksen kohteena. Asian valmisteluun ja selvittämiseen liittyvät toimet, lausunnot ja esitykset eivät sellaisenaan käy valituksen kohteeksi. Päätöksen liitteenä olevassa valitusosoituksessa on kerrottu, missä ajassa ja kenelle päätöstä koskeva valitus on osoitettava ja lähetettävä. Valitusaika alkaa päätöksen tiedoksisaannista ja yleensä se on 30 päivää. Yleensä valitus tehdään sille hallinto-oikeudelle, jonka tuomiopiiriin viranomaisen toimialue kuuluu. Valtakunnallisen viranomaisen tekemään päätökseen voi valittaa päätöksen kohteen hallinto-oikeuteen. Valituskirjelmässä on kerrottava, miltä osalta päätöstä vaaditaan muutettavaksi ja minkälaista muutosta siihen vaaditaan. Vaatimuksen perusteet on myös käytävä ilmi. Valituskirjelmä on allekirjoitettava ja valittaja sekä valituksenalainen päätös on yksilöitävä. Lisäksi mukaan on liitettävä päätös ja selvitys tai todistus sen tiedoksisaannista. (Mäenpää 2002, 154–161.)

4 Tutkimustulokset

4.1 Tutkimuksen toteutus

Tein tutkimukseni asetekniikan tuntemuksesta ja sen koulutuksesta Itä-Suomen poliisilaitoksen lupahenkilöstölle tammikuun 2015 lopussa. Samalla tiedustelin aselupahenkilöstöltä muutamassa kohdin yleisiä toiveita aseasioiden käsittelystä. Toteutin sen sähköpostikyselynä, jossa oli 13 vapaasti vastattavaa kysymystä. Lähetin kyselyjä 68 henkilölle ja vastauksen sain 30 henkilöltä. Vastausprosentiksi muodostui näin 44.

4.2 Virkamiehen koulutustausta ja työskentelyaika lupapalveluissa

Ensimmäisessä kysymyksessä kysyin virkamiehen koulutustaustaa. Tällä hain perusteita sille, olisiko henkilön peruskoulutuksessa saatu valmiuksia asetekniikkaan. Ylivoimaisesti eniten vastaajilla oli kaupallista koulutusta (merkantti, merkonomi, ylioppilasmerkonomi). Vastaajista 23 %:lla oli muuta kuin kaupallista koulutusta. Näitä olivat lainopilliset koulutukset ja poliisikoulutukset.

Toisessa kysymyksessä kysyin virkamiehen työskentelyaikaa poliisin lupahallinnossa. Tällä kysymyksellä hain pohjaa sille, kuinka kokemus poliisin lupahallinnossa olisi antanut koulutuksellista ja kokemuksellista tietoa tarkasteltavista asioista. Vastaajista 43 % oli erittäin kokeneita työntekijöitä, joilla oli virkavuosia lupahallinnossa jo yli 20. Lupahallinnossa 10–20 vuotta työskennelleitä vastaajista oli 20 % ja alle 10 vuotta palvelleita 27 %.

4.3 Virkanimike

Kolmannessa kysymyksessä kysyin vastaajan virkanimikettä. Tällä osiolla hain johtopäätöksiin tietoa siitä, olisiko eri virkanimikkeissä työskentelevillä erilaisia käsityksiä koulutuskokemuksista ja -tarpeista. Vastaukset lähettäneistä 77 %:lla oli ammattinimikkeenä lupapalvelun toimisto- tai osastosihteri. Loppujen nimikkeet olivat poliisiorganisaation muita nimikkeitä (ylikomisario, ylikonstaapeli, vanhempi konstaapeli ja tarkastaja).

4.4 Ampuma-aselupa-asiat

Neljännessä kysymyksessä käsittelin sitä, millaisia aselupa-asioita kukin henkilö hoi-
taa poliisihallinnossa. Kaikilla käsittelyalue oli hyvin laaja. Noin 70 % vastaajista otti
vastaan aselupahakemuksia, käsitteli perustoimenpiteitä, teki päätöksiä ja käytti
muutenkin laajasti aserekisteriä. Kymmenkunta vastaajaa ilmoitti myös tarkastavansa
aseita, joten siinä toimenpiteessä varsinkin on asetekniikan tuntemus aivan ehdoton
edellytys. Noin 20 % vastauksensa lähettäneistä teki myös vaativia asepäätöksiä, ku-
ten peruutuksia, käsiaseilupia, haastatteluja sekä peruutustutkintaa.

4.5 Vastaajan kokemukset ampuma-aseista

Viidennessä kysymyksessä kysyin, millaista kokemusta vastaajalla yleensä on am-
puma-aseista. Eräs vastaus oli: ”Vaativa sektori lupahallinnossa. Naisvoittoinen po-
rukka, monellakaan ei ole kokemusta aseista, saatikka käsittelystä. Enemmän vaan
koulutusta pienryhmissä.”

Tällä kysymyksellä haetaan tietoa siitä, millaista kokemusta henkilölle on tullut aseista
oman harrastuksen, lähipiirin aseharrastuksen tai työtehtävien kautta. Vankka ase-
tuntemus oli mielestäni sellaisella henkilöllä, jolla on omia aseita tai jolla on ollut tai
on virka-ase käytössä tai joka on suorittanut poliisihallinnon asetarkastuskurssin. Täl-
laisia henkilöitä vastaajista oli 40 % eli lähes puolella oli oman asteikkoni mukaan
vankka kokemus ampuma-aseista. Näiden henkilöiden lisäksi noin 16 %:lla oli jonkin-
laisia kokemusta aseista. Jonkinlaisella kokemuksella tarkoitan sitä, että virkamiehen
lähipiiri harrastaa ammuntaa tai työn kautta on tullut fyysistä kokemusta aseista ja
patruunoista. Ilman minkäänlaista muuta kokemusta kuin aselupien käsittelyä vastaa-
jista oli 44 %.

4.6 Työssä tarvittava asetekninen tuntemus

Kuudennessa kysymyksessä kysyin, millaista aseteknistä tuntemusta henkilön työssä tarvitaan. Kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että asetyypeistä, toimintatavoista ja kaliipereista pitäisi olla käsitystä aselupahakemuksia vastaanotettaessakin. Näin pystytään täyttämään jo hakemusvaiheessa lain vaatimus siitä, että ase sopii ilmoitettuun käyttötarkoitukseen. Asetarkastuksia tekevän pitää luonnollisesti tietää aseista paljon enemmänkin. Eräässä vastauksessa oli hyvin tiivistetty aseluvan hakemusvaiheen keskustelut asiakkaan kanssa:

Olisihan se hyvä, jos pystyisi asiakkaan kanssa keskustelemaan pintaa syvemmältikin aseteknisistä asioista. Tällä minun kokemuksellani tieto rajoittuu tavanomaisiin aseteknisiin tietoihin (?). Toki käsittelenkin vain metsästysperusteella haettuja lupia. Mutta asiakkaan ohjaaminen oikeille urille ontuu, kun asiakas ei itsekään ole varma toimintatavoista tai kaliiperimerkinnoistä (monita eri tapaa ilmaista toimintatapa/kaliiperi.)

4.7 Työnantajan järjestämä asetekninen koulutus

Seitsemännessä kysymyksessä kysyin, millaista aseteknistä koulutusta työnantaja on virkamiehelle järjestänyt. Kysymyksellä tiedustelin tämän tutkimuksen oleellisinta seikkaa, kuinka työnantaja on hoitanut aselupa-asioita käsittelevien virkamiesten perehdyttämisen fyysisesti aseiden tekniikkaan ja patruunoihin. Vastaajista 13 % oli saanut koulutuksen virka-aseen käyttöön, mikä kohdistui pääosin pistoolin tuntemukseen. Kyselyyn osallistuneista 60 % kertoi saaneensa suunnilleen yhden päivän suppean koulutuksen, jossa on esitelty päällisin puolin eri asetyyppejä ja patruunoita. Puolenkymmentä henkilöä tuon päivän osallistujista oli ollut lisäksi mukana myös koulutuspäivässä, jossa opastettiin ampumaan ja ammuttiinkin pienoiskiväärillä ja pienoispistoolilla.

4.8 Oma kouluttautuminen ja koulutuksen tarve ampuma-aseisiin

Kahdeksas kysymys käsitteli sitä, kuinka henkilö itse on opiskellut ja tutustunut ampuma-asetekniikkaan. Vastausten perusteella 43 %:n mielenkiinto aseisiin riitti vielä jopa omalla ajallakin tutkimaan alan kirjallisuutta, lehtiä ja nettiä. Tähän prosenttilukuun otin mukaan kaikki vähäisessäkin määrin alaa omalla tai työnantajan ajalla varsinaisen koulutuspäivän ulkopuolella tutkineet.

Yhdeksännessä kysymyksessä tiedustelin henkilöiden koulutuksen ja tuen tarvetta aselupia käsitellessä. Kyselyyn vastanneista 90 % ilmoitti tarvitsevansa koulutusta ja tukea aselupa-asioissa. Loput 10 % sattuivat olemaan jo niin lähellä eläkkeelle siirtymistä, että työuran lopun arvioitiin menevän jo opituilla tiedoilla. Kyselyn kannalta oleellista aseteknistä koulutusta ilmoitti tarvitsevansa lähes jokainen. Myös lupa- ja lakiteknistä opastusta toivottiin useissa vastauksissa. Niissä toivottiin pienryhmissä täsmäkoulutuksella eri asetyyppeihin tutustumista ja opastamista niiden eri käyttötarkoituksiin. Useissa vastauksissa toivottiin koulutuksen ja opastuksen säännöllisyyttä, että sitä ei jätettäisi yhden päivän varaan. Tietoja pitäisi vastaajien mukaan saada syvennettyä, jotta pinnallinen tieto ei pääsisi niin nopeasti unohtumaan. Monessa vastauksessa toivottiin lisäksi tietoja metsästyksestä, metsästyslaista ja eri asetyypien soveltumisesta eri lajien metsästyksen.

4.9 Ampuma-aselain muutosten vaikutus työtehtäviin

Kymmenes kysymys käsitteli aselain muutosten vaikutuksia työtehtäviin. Hain kysymyksellä kokemuksia ja mielipiteitä muutoksista, joita ampuma-aselakiin ja poliisin ohjeisiin on viime vuosina tullut tiheään tahtiin. Vähän väliä vaihtuvat ohjeet aiheuttavat haasteita lupahallintoon, jotta muutokset saadaan ajoissa sisäistettyä arkiseen työhön.

Lähes kaikki ovat sitä mieltä, että työtehtävät ovat lisääntyneet ja monimutkaistuneet. Asiakkaan varaama aika ei tahdo riittää useamman hakemuksen kirjaamiseen. Muistamista on paljon ja alati muuttuvat säädökset aiheuttavat päänvaivaa ja muistia koetellaan. Soveltuvuustestin käyttöön ottaminen on lisännyt huomattavasti virkailijoiden työtä. Sitä myös noin 80 % vastaajista kritisoi yleensäkin toimenpiteenä. Vastaajista yli puolet on sitä mieltä, että Luhti-asetietojärjestelmäksi kutsuttu aserekisteri on liian monimutkainen, kömpelö ja vanhanaikainen käyttää. Muutaman käsiaselupia käsittelevän vastaajan mielestä niiden käsitteleminen on selkiytynyt huomattavasti lakiin tulleiden yksityiskohtaisten perusteiden myötä.

4.10 Asetietojärjestelmän kehittäminen

Yhdennessätoista kysymyksessä kysyttiin ehdotuksia Luhti-asetietojärjestelmän kehittämiseksi. Rekisteriä moitittiin kankeaksi ja monimutkaiseksi. Toimenpiteitä joutuu kirjaamaan monelta eri suunnalta, koska järjestelmä ei osaa "ajatella" asiaa loppuun saakka. Eräs kommentti:

Poliisin asetietojärjestelmä on kokonaisuutena epäonnistunut. Järjestelmän käytettävyyks on heikko. Vaikuttaa siltä, että kirjauksia samaan asiaan joutuu kirjaamaan useaan kertaan. Monet kirjaukset ovat melko vaikeita tehdä. Järjestelmää päivittäin käyttävä henkilö saattaa oppia sen käytön, mutta silloin tällöin käytävällä hymy hyytyy nopeasti. Järjestelmää ei kannata kehittää, vaan rakentaa uusi kunnollinen rekisteri.

Monessa vastauksessa toivottiin rekisterin näytön fontin parantamista, ja selkeyttä kaivattiin lisää noin puolessa vastauksista. Samoja tietoja joutuu myöskin kirjaamaan monta kertaa, jos asiakkaalla on useampi hakemus kerralla. Kaikki tiedot eivät siirry seuraavien hakemusten tallennuspohjalle. Muutama vastaaja moitiskeli myös, että järjestelmän välilehtiä on liikaa. Se tekee toiminnan sekavaksi ja on vaikea havaita, millä välilehdellä työskentelee. Lupien jatkoseuranta harrastustodistusten ja vanhenemisen osalta on rekisterissä puutteellista. Muistutuskirjeitä luvanhaltijoille ei kaikissa tapauksissa ole. Muutamassa vastauksessa kritisoitiin myös uuden rekisterin valmistelua siten, että suunnitteluryhmässä ei ollut tarpeeksi loppukäyttäjien asiantun-

temusta. Asekeräilijöiden tietojen tallentaminen ja muutosten kirjaaminen koettiin hyvin työlääksi.

4.11 Poliisin aselupahallinnon kehittäminen

Kahdestoista kysymys käsitteli ehdotuksia poliisin lupahallinnon toiminnan kehittämistä aselupien ja aseiden käsittelyssä. Toivottiin ampumaurheilun ja metsästyksen asiantuntemusta enemmän lupahallintoon. Sähköistä asiointia haluttiin lisäävän ja soveltuvuustestikäytäntöjen muuttuvan. Lähes puolessa vastauksista esitettiin soveltuvuustestistä luopumista tai ainakin sen vaatimisen huomattavaa harventamista. Eräs vastaus: ”Asiakkaille on joskus vaikeaa perustella, miksi vuosikymmeniä aktiivisesti metsästystä harrastaneen pitää mennä soveltuvuustestiin. Aselupien hinnasta tulee jatkuvasti kommenttia, että kalliita ovat.”

Valtiolle luovutettujen aseiden kirjaamisprosessi on liian monimutkainen monen mielestä. Aseiden tarkastustilat ja -käytännöt ovat monen mielestä puutteelliset. Lisäksi muutamissa vastauksissa kaivattiin ammattitaitoa aseiden tarkastukseen ja yhdenmukaisuutta lupakäytäntöihin. Aikaisemmin itsejäljentävien hankkimislupien muuttuminen jäljentämättömiksi harmittaa myös monia. Muutamassa vastauksessa koetaan hankaluutena väliaikaisissa ja hajallaan olevissa tiloissa toimiminen.

4.12 Muuta kerrottavaa

Viimeisenä eli kolmantenatoista kysymyksenä oli vapaan kerronnan mahdollisuus poliisin ampuma-aseasioiden käsittelystä. Eräs vastaus:

Nykyisin poliisilaitokset ovat liian isoja ja virkamies joutuu hoitamaan valtavan asukasmäärän alueen lupa-asioita. On paljolti arpapeliä, koska aina ei saa

täyttä varmuutta hakijan sopivuudesta aseluvanhaltijaksi. Jos työnsä tekee huolella, työmäärä on aivan liian iso. Lupaprosessit ovat liian paljon aikaa vieviä. Asiakkaat eivät noudata tapaamisaikoja. Kuolinpesän aseasiat jäävät huonolle hoidolle, koska ei ole kunnolla aikaa paneutua. Pitäisi yksinkertaisesti olla enemmän työntekijöitä. Esimerkiksi erilaiset tilatarkastukset vaatisivat enemmän rakennusteknistä osaamista. Poliisihallinnon virkamiehet eivät ole saaneet tähän minkäänlaista koulutusta. Asioihin joutuu perehtymään liian paljon omalla vapaa-ajalla.

Toinen vastaus:

Olen kokenut oman urani aikana, että oman poliisilaitokseni lähemmät esimiehet ja ylempi johto ei ole pitänyt aseasioita ja niihin liittyviä tehtäviä millään tavoin tärkeänä. Siitä on hyvänä esimerkkinä vieläkin vajavaisesti syötetty manuaalinen kortisto, mistä on tullut vuosien ajan kehotuksia syöttää kortisto järjestelmään. Tästä on aiheutunut iso turvallisuusriski kenttäpuolen poliiseille, koska asetiedot järjestelmässä eivät ole olleet ajan tasalla.

Monessa vastauksessa kannettiin huolta, kuinka merkittävää aseturvallisuus on yleisen järjestyksen ja turvallisuuden kannalta. Poliisin katsottiin kuitenkin olevan oikea viranomainen käsittelemään aseasioita.

5 Johtopäätökset

5.1 Aiheen ajankohtaisuus

Ampuma-aseiden hallussapito ja niiden säilyttäminen ovat yleisen järjestyksen ja turvallisuuden kannalta tärkeitä seikkoja. Aseiden liian helppo saatavuus ja säilytyksen leväperäisyys lisäävät niiden väärinkäytön riskiä. Poliisin ja ympäristön vaaratilanteet kasvavat huomattavan suuriksi, jos ampuma-aselainsäädäntö ei antaisi tarpeeksi jämköitä työkaluja viranomaisille puuttua aseturvallisuuteen. Ampuma-aselakia on muutettu viime vuosina tiuhaan tahtiin. Lisäksi poliisihallinto on antanut tarkentavia

ohjeitaan usein lakimuutoksiin liittyen. Ikävät ampumavälikohtaukset ovat olleet nostamassa aseiden hallussapidon aina päivän puheenaiheeksi.

Entinen pääministeri ja Perheyritysten liiton toimitusjohtaja Matti Vanhanen on ottanut kantaa aselakien muutoksiin v. 2011. ”Koulusurmilla ja Norjan tragedialla on valitettavan paljon yhteistä. Tunteeton ihmisten surmaaminen menee yli inhimillisen ymmärryksen. Se näyttää olevan uudenlaista rikollisuutta ja terrorismia. Näiden tekojen taustalta puuttuu organisaatio ja verkottuminen. Poliisin voimavaroja on ohjattava tämän uuden rikollisuuden ennaltaehkäisemiseksi. Netin seuraamiseen on panostettava ja yritettävä profiloida mahdollisia tekijöitä. Olisi laadittava sivustojen ylläpitäjien kanssa yhdessä ennakkovaroitusjärjestelmä suunnitelmien estämiseksi. Suomessa on liikaa aseita ja sellaisia asetyyppejä, jotka pitää voida kategorisesti kieltää. Lakien kiristämällä ei voida poistaa riskiä, mutta sitä voidaan pienentää. Pitäisi myös miettiä, miten voitaisiin ryhtyä tehostamaan julkisten tilojen ja tilaisuuksien turvatoimia rikkomatta avoimen yhteiskunnan perusajatusta. Paljonko ampujien toimintaan ovat vaikuttaneet nykyajan pelit, elokuvat ja roolimallit, joissa sankari räiskii aseellaan eniten toisia ihmisiä. Uskon sinällään, että joskus nähdään vielä aika, jolloin ihmisen surmaamista ei käytetä viihteen välineenä.” (Vanhanen 2011, 54–55.)

Niuvanniemen sairaalan ylilääkäri Jarmo Paanila on myös kirjoittanut, että päätös aseluvista kuuluu poliisille. ”Koulusurmat ovat nostaneet ampuma-aseluvat ja niiden käsittelyprosessit keskusteluun ja päätöksentekijöiden harkittavaksi. Neuvottomuus ja hätäantymisen näyttävät olleen alkureaktioina. Ajatus siitä, että pääarvo annettaisiin lupamenettelyssä lääkärin antamalle lausunnolle, tuntuu hätiköidyltä. Lääkärin lausunnon vaatiminen kaikilta aseluvan hakijoilta kuormittaisi liikaa koko terveydenhuoltoa. Lääkäri on keskeisempi asiantuntija tapauksissa, joissa harkitaan terveyssyistä peruutetun aseluvan palauttamista takaisin. On viisainta säilyttää asiallisen tiukka harkintavalta poliisiviranomaisella, jolle mahdollistetaan harkintaa tehdessä mahdollisimman laaja tietojen saanti eri hallinnonaloilta. Poliisilla pitää olla tarvittaessa oikeus saada tarpeelliset lausunnot aseluvan hakijasta. Tällä tavoin saataisiin kaikki jatkoharkintaa edellyttävät yksittäistapaukset asianmukaiseen ja tarkempaan käsitteilyyn kenenkään oikeusturvaa loukkaamatta.” (Paanila 2009, 1237–1238.)

Lain ja ohjeiden tiheään tapahtuvat muutokset ovat asettaneet myös erityisiä vaatimuksia poliisin lupahenkilöstölle. Säädösten saattaminen kaikkien tietoon, kouluttaminen ja soveltaminen käytäntöön ovat asettaneet omat haasteensa niiden kanssa työskentelevät. Tiheään tapahtuvat muutokset eivät ole olleet omiaan saamaan aselupakäytäntöjä toimimaan joustavasti.

5.2 Hakemuksen jättäminen

Tutkimuksen vastauksista käy ilmi, kuinka vähän aselupahakemusten vastaanottajilla on tietoa asetekniikasta ja eri asetyyppien soveltumisesta haettuihin tarkoituksiin. Oleellisinta on tutkimuksen kannalta se miten olemattoman vähän poliisihallinto on kouluttanut henkilöitä ampuma-asetekniikkaan. Jo hankkimis- ja hallussapitoluvan hakemusvaiheessa olisi tärkeää, että virkailija olisi ”samalla aaltopituudella” hakijan kanssa. Kansan suussa levinneet erilaiset asetermit ja toimintatapakäsitteet ovat omiaan vielä sekoittamaan vähäisen tiedon aseista omaavaa virkailijaa. Näistä voisi mainita esimerkkejä. Kun asiakas puhuu ”rihlakosta” tai ”haulikkorihlasta”, hän tarkoittaa yhdistelmäasetta. Siinä on silloin sekä hauli- että luotipiippu tai piiput. Samoin jos käytetään puhekielen termiä ”pumppuhaulikko”, tarkoitetaan lippaallista haulikkoa. Jos taas mainitaan, että ase on ”puoliautomaatti”, tarkoitetaan itselataavaa asetta. Myös kaliipereista saatetaan käyttää ilmaisuja ”viisiseiska” (esim. 5,7x43), ”kasikkonen” (esim. 8,2x53R) tai ”ysikolmonen” (esim. 9,3x62).

5.3 Kokemukset ja koulutus

Melkein puolet vastaajista on vailla mitään kokemusta tai koulutusta ampuma-aseista. Lupia myönnetään ja jopa aseita käsitellään tietämättä yhtään, mikä ja mil-

lainen ase on kysymyksessä ja mihin tarkoitukseen se on. Työntajan pitäisi kouluttaa kaikki aselupia käsittelevät virkailijat perusasioihin, joita ovat asetyyppi, toimintatapa ja kaliiperi. Nämä seikat tulevat aina esille aselupahakemusta vastaanotettaessa ja kirjattaessa. Niiden tuntemus antaisi huomattavasti virkailijalle vahvistusta tehdä työtään ja samoin asiakkaalle laatua ja tietoa palveluun. Koulutuksen ei tarvitsisi olla mitään erityiskoulutusta, vaan pienissä ryhmissä tapahtuvaa lähiopetusta. Sen tulisi keskittyä aivan perusasioihin, kuten asetyyppien ja toimintatapojen perehdyttämiseen. Sen ei pitäisi olla missään tapauksessa mitään armeijan aseenkäsittelyharjoituksia. Kouluttajan pitäisi olla samalla aaltopituudella koulutettavien kanssa ja tietää täsmälleen toiminta alusta saakka poliisin aselupahallinnossa. Opetus ei saisi ns. mennä yli, vaan sen pitäisi keskittyä edellä mainitsemini pieniin asioihin. Monesti vastaavissa tapahtumissa on sorruttu siihen, että kouluttaja on innokkaasti päätenyt esittelemään omaa huippuosaamistaan aseasioissa ja varsinkin tekniikassa. Sellaisesta ei tässä tapauksessa ole mitään hyötyä, koska koulutettavien kiinnostus ja tarve ei kohtaa silloin tarjottavan tiedon kanssa.

Osalle vastaajista oli jo annettu jonkin verran opastusta ampuma-aseisiin. Ne vastaajista, jotka olivat saaneet jotain koulutusta asetekniikkaan, vaikka niukastikin, olivat tyytyväisiä siihen. Osalle vastaajista oli annettu jopa ampumakoulutustakin ja siihenkin oltiin yleensä tyytyväisiä ja kannustettiin jatkamaan. Lähes kaikkien näiden mielestä vastaavaa toimintaa pitäisi lisätä ja kiinnittää siihen huomiota poliisihallinnossa.

5.4 Soveltuvuustesti ja aseiden tarkastus

Vuodesta 2011 lähtien käytössä ollut aseluvanhakijoiden soveltuvuustesti aiheutti myös kritiikkiä monessa vastauksessa. Nykymuodossaan sitä pidettiin tarpeettomana ajan- ja vaivanhaaskauksena. Sillä ei ole kerrottu saataneen niitä vaikutuksia, joita sen määräämisellä olisi toivottu. Vastausten mukaan testissä hylätyt ovat osoittautuneet tarkemmissa selvityksissä ja lääkärin tutkimuksissa keskivertoa sopivampia aseiden hallussapitäjiksi. Testin kysymykset olisivat siten osoittautuneet sopimatto-

masti laadituiksi aselupahallintoa varten. Lisäksi muutamassa vastauksessa moitittiin soveltuvuustestin kolmen vuoden voimassaoloa liian lyhyeksi. Myös sen vaatiminen kaikilta kokemuksesta riippumatta asetettiin kyseenalaiseksi. Toivottiin testin vaatimista vain ensimmäistä lupaansa hakevilta ja muutoin viiden tai kymmenen vuoden voimassaoloaikaa.

Aseiden tarkastajien ammattitaito asetettiin myös muutamassa vastauksessa kyseenalaiseksi. On ehkä ajateltu, että kun virkamies on saanut poliisikoulutuksen, hän osaisi automaattisesti tarkastaa aseet. Näin ei kuitenkaan ole, vaan jokainen olisi siihen toimintaan opastettava, jotta luvanhakijat saisivat asetietonsa lupakorttiin ja asetietojärjestelmään täsmällisesti oikein. Asetarkastajan täytyisi mieltää se, miksi aseita tarkastetaan ja mitkä tiedot ovat tärkeitä asetietojärjestelmän kannalta.

Lähteet

- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Ampuma-aselaki 9.1.1998/1.
- Hallintolaki 6.6.2003/434.
- Heuru, K. 2003. Hyvä hallinto. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi
- Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: JAMK.
- Laakso, S., Suviranta, O. & Tarukannel, V. 2006. Yleishallinto-oikeus. Jyväskylä: Gummerus.
- McNab, C. 2005. Suuri Asekirja. Helsinki: Gummerus Kustannus Oy.
- Metsämuuronen, J. 2000. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Methelp Ky.
- Metsästäjien Keskusjärjestö 2006. Metsästäjän Lakikirja. Iisalmi: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Mäenpää, O. 1992. Hallintolupa. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.
- Mäenpää, O. 2002. Hyvän hallinnon perusteet. Helsinki: Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta.
- Mäenpää, O. 2003. Hallintolaki ja hyvän hallinnon takeet. Helsinki: Edita.
- Mäenpää, O. 2013. Hallinto-oikeus. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Paanila, J. 2009. Päätös aseluvasta kuuluu poliisille. Lääketieteellinen aikakauskirja. Helsinki: Duodecim. 12/2009, s. 1237–1238.
- Poliisin vuosikertomus 2013.
- Suihko, T. 2009. Aseiden rakenne ja toiminta, jokamiehen asetekniikka. Kuopio: T:mi Aseinsinööri.
- Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E. & Saari, S. 1994. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Rauma: Kirjayhtymä Oy.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Vanhanen, M. 2011. Aselakeja on kiristettävä myös Suomessa. Suomen Kuvalehti. 29.7.2011. Otavamedia, s. 54–55.
- Viinikainen, P. 2002. Ampuma-aselaki perusteluineen. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Kysymysluettelo

Liite 1

1. Kerro oma koulutustaustasi
2. Työssäoloaikasi poliisin lupapalveluissa
3. Nykyinen virkanimikkeesi
4. Mitä ampuma-aselupa-asioita käsittelet?
5. Millaista kokemusta sinulla on ampuma-aseista?
6. Millaista aseteknistä tuntemusta työssäsi tarvitaan?
7. Millaista aseteknistä koulutusta työnantajasi on sinulle järjestänyt?
8. Miten olet itse kouluttautunut ampuma-asetekniikkaan?
9. Millaista koulutusta ja tukea koet tarvitsevasi ampuma-aselupia käsitellessäsi?
10. Miten koet ampuma-aselain muutosten vaikuttaneen työtehtäviisi?
11. Miten kehittäisit Luhti-asetietojärjestelmää?
12. Miten kehittäisit poliisin lupahallinnon toimintaa aselupien ja aseiden käsittelyssä?
13. Mitä muuta kerrottavaa sinulla on ampuma-aseasioiden käsittelystä poliisissa?